

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.

Ефективна економіка. 2023. № 10.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.10.1>

УДК 339.13:338.47

А. Ю. Голобородько,

д. е. н., доцент, професор кафедри економіки,

Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5416-0526>

К. С. Хаврова,

д. е. н., доцент, професор кафедри економіки,

Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9376-0700>

ДІАГНОСТИКА КЛЮЧОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ РИНКУ ПІДПРИЄМСТВ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ПОСЛУГ

A. Goloborodko,

*Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of
Economics, State University of Information and Communication Technology*

K. Khavrova,

*Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of
Economics, State University of Information and Communication Technology*

DIAGNOSTICS OF KEY TRENDS OF EFFECTIVE DEVELOPMENT OF THE MARKET OF TELECOMMUNICATION SERVICES COMPANIES

У статті проведено всебічну діагностику ключових тенденцій ефективного розвитку ринку підприємств телекомунікаційних послуг України. Автори представили результати дослідження динаміки кількісно-якісних показників стану та структури діяльності підприємств телекомунікаційних послуг за економічними показниками ресурсного забезпечення, доходності, прибутковості, рентабельності та фінансового стану.

Виходячи з проведеного дослідження виділені ключові тенденції розвитку підприємств телекомунікаційних послуг, які забезпечують ефективність діяльності та сталий прогресивний розвиток даної галузі, а саме: зростанням попиту на телекомунікаційні послуги внаслідок залежності багатьох сфер діяльності підприємств і суспільства від цифрових технологій; постійне підвищення якості мобільного зв'язку, розширення телекомунікаційної мережі та надання нових цифрових сервісів; підвищення попиту споживачів на мультимедійні конвергентні телекомунікаційні послуги.

As a result of the spread of consumption of digital services among the population and businesses, recently the information and communication industry and telecommunication services companies in particular are one of the most dynamic and developed spheres of activity. The market of information and communication services has signs of permanent and dynamic growth, has acquired socio-economic significance and global integrative, progressive development. The development of telecommunication services enterprises depends on the level of management and economic efficiency of their economic activity.

The article provides a comprehensive diagnosis of the key trends in the effective development of the Ukrainian telecommunications services market. The authors presented the results of the study of the dynamics of quantitative and qualitative indicators of the state and structure of the activity of telecommunication service enterprises according to the economic indicators of resource provision, profitability, profitability, profitability and financial status. It was established that the telecommunications market has an oligopolistic character. This requires the construction of an effective integrative network

between all market participants, based on high-quality technological, digital infrastructure and organization of activities. Modern enterprises, in the conditions of the digital economy, must actively develop the implementation of digital technologies with the creation of integrative networks and platforms for effective management of activities, optimization of resource potential and ensuring sustainable competitiveness.

Based on the conducted research, the key trends in the development of telecommunication services enterprises are highlighted, which ensure the efficiency of operations and sustainable progressive development of this industry, namely: the growth of demand for telecommunication services due to the dependence of many spheres of activity of enterprises and society on digital technologies; constant improvement of the quality of mobile communication, expansion of the telecommunications network and provision of new digital services; increasing consumer demand for multimedia convergent telecommunication services.

Ключові слова: *діагностика, розвиток, тенденції, підприємства телекомунікаційних послуг, ефективність.*

Keywords: *diagnostics, development, trends, enterprises of telecommunication services, efficiency.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Внаслідок поширення споживання цифрових послуг серед населення і бізнесу, останнім часом інформаційно-комунікаційна галузь і підприємства телекомунікаційних послуг зокрема, є однією з найбільш динамічних і розвинутих сфер діяльності. Ринок інформаційно-комунікаційний послуг має ознаки парманентно-динамічного зростання, набув соціально-економічного значення та глобально-інтегративного, прогресивного розвитку. Розвиток підприємств телекомунікаційних послуг залежить від рівня управління та економічної ефективності їх господарської діяльності. Тому питання ефективності бізнес-процесів, ефективності використання наявного

ресурсного потенціалу та вдалого залучення зовнішніх ресурсів і технологій є особливо актуальними у сучасних умовах сталого розвитку всіх економічних систем суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями розвитку підприємств телекомунікаційних послуг на вітчизняному та закордонному ринку займалися такі вчені, як О. Виноградова, Н. Євтушенко, О. Гусєва, І. Зеліско, О. О. Сосновська, С. Легомінова, І. С. Тюндер, Т.В. Капелюшна, Р.А. Дименко [1;2;3;4;5]. Однак, у зазначених роботах не достатньо розкриті питання ключових тенденцій ефективного розвитку ринку підприємств телекомунікаційних послуг.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є всебічне дослідження та виділення основних тенденцій ефективного розвитку ринку підприємств телекомунікаційних послуг та формування стратегічних напрямів управління подальшим розвитком діяльності підприємств телекомунікаційних послуг.

Методологічним підґрунтям статті стали загальнонаукові методи пізнання, узагальнення, системного аналізу, синтезу. Застосовано спеціальні методи, а саме: маркетингові, економіко-статистичний аналіз. В процесі дослідження були використані наукові роботи вітчизняних та закордонних вчених з питань діагностики тенденцій розвитку та ефективності телекомунікаційної галузі економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Діагностика ключових тенденцій ефективного розвитку ринку підприємств телекомунікаційних послуг має базуватись на вивченні кількісно-якісних показників стану та динаміки їх розвитку.

У роботі було проаналізовано динаміку кількості підприємств та чисельності працівників за 2010-2021 роки, за даними Державного комітету статистики України (таблиця 1).

Динаміку розвитку сфери телекомунікацій за показниками кількості підприємств і чисельності зайнятих працівників за 2011-2021 роки графічно представлено на рис. 1. Графік наочно ілюструє стабільний розвиток сфери телекомунікацій.

Таблиця 1. Динаміка кількості підприємств та чисельності працівників телекомунікаційної сфери України за 2010-2021 рр.

Показники	Роки								
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Частка телекомунікаційних підприємств, %	3,78	3,91	3,96	3,89	3,97	4,08	4,18	4,29	4,42
Кількість телекомунікаційних підприємств, од.	14885	13319	13617	11932	13413	14515	15917	16054	16384
Загальна кількість підприємств, од.	393327	341001	343440	306369	338256	355877	380673	373897	370834
Частка працівників телекомунікаційних підприємств, %	2,95	3,06	2,81	2,70	2,73	2,64	2,71	2,20	2,25
Кількість працівників телекомунікаційних підприємств, осіб	214593	189583	162275	154171	155782	155069	172656	162532	165560
Загальна кількість працівників, осіб	7285562	6192987	5778120	5713871	5714585	5870601	6369589	7379539	7368718

Джерело: розроблено автором на основі [6]

Проведений аналіз динаміки кількості підприємств показав, що в досліджуваному періоді (2011-2021 роки) за стабільної кількості підприємств

кількість підприємств телекомунікаційних послуг збільшилась із 13189 до 16384 одиниць, тобто збільшення склало 24,2% за весь даний період. Унаслідок цього питома вага кількості підприємств телекомунікаційних послуг зроста з 3,48% у 2010 році до 4,42% у 2021 році.

Рис. 1. Динаміка кількості підприємств телекомунікаційних послуг та чисельності працівників за 2011-2021 рр.

Джерело: розроблено автором на основі [6]

Кількість зайнятих працівників у сфері телекомунікацій знизилась і становила 2,2% у 2021 році порівняно з 2,95% у 2010 році. Цей показник свідчить про підвищення технічного забезпечення і вивільнення частини робочих місць унаслідок впровадження цифрових технологій та програмних продуктів. Дослідження показало, що ринок телекомунікацій має олігополістичний характер, оскільки найбільша конкуренція зосереджена на 7 великих підприємствах. Це зумовлює побудову ефективної інтегративної мережі між усіма учасниками ринку, заснованої на високоякісній технологічній, цифровій інфраструктурі та організації діяльності.

На рис. 2 представлено ефективність використання трудового потенціалу на підприємствах телекомунікаційних послуг України за 2015-2021 роки. Згідно з представленим дослідженням видно, що на підприємствах телекомунікаційних послуг трудовий потенціал використовується ефективно. Це досягається завдяки комфортним умовам праці й ефективній системі мотивації, оскільки середньомісячна заробітна плата у сфері телекомунікацій у середньому на 50% вища за середньомісячну заробітну плату в Україні. Також спостерігається тенденція до зростання показників ефективності використання трудового потенціалу досліджуваної сфери. Слід зазначити, що ефективність використання трудового потенціалу разом з рівнем технологій і виробничих потужностей для підприємств телекомунікаційних послуг мають визначальне значення в отриманні проактивного розвитку досліджуваної сфери.

На рис. 2 представлено рівень ефективності використання електронних вітрин та частку реалізації товарів та послуг за допомогою цифрових сервісів. За статистичними даними 2021 року, рівень використання цифрових продуктів на підприємствах України залишається низьким. Кількість підприємств, які використовують електронну торгівлю у чистому вигляді, становить 5%. Більшість підприємств використовують інтегративну бізнес-модель поєднання електронної та класичної реалізації товарів або надання

послуг. За даними Державного комітету статистики України, 35,2% мають власний вебсайт. Більшість підприємств (10,2%) використовують для реалізації товарів власний вебсайт, і тільки 1,9% підприємств користуються послугами спільної мережі вебсайтів.

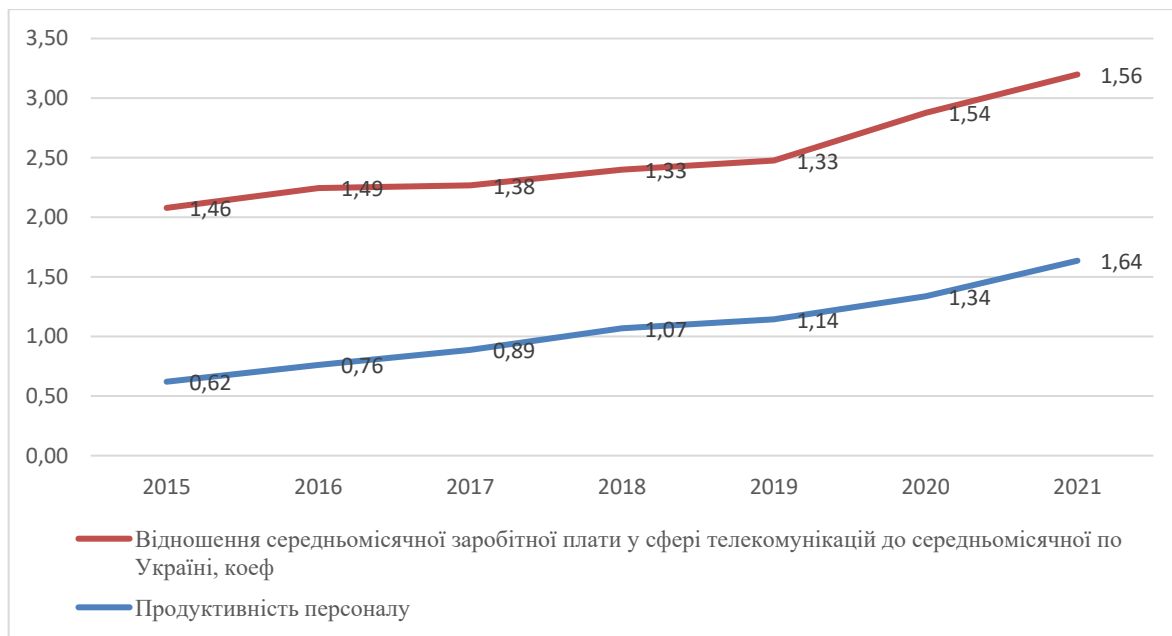

Рис. 2. Динаміка ефективності використання трудового потенціалу на підприємствах телекомунікаційних послуг за 2015-2021 рр.

Джерело: розроблено автором на основі [6]

З проведеного дослідження видно, що на підприємствах України спостерігається позитивна динаміка розвитку використання програмного забезпечення. Частка кількості підприємств, що купують послуги хмарних обчислень, становить 4,08%. Спостерігається зростання обчислювальної потужності для запуску програмного забезпечення. Однаково збільшується частина підприємств, які використовують прикладне програмне забезпечення хмарних обчислень бухгалтерського обліку, фінансів та прикладне програмне забезпечення для управління інформацією про клієнтів, покупців. Підприємства у своїй економічній діяльності використовують програмне

забезпечення підтримки безперебійності роботи хостингу баз даних, зберігання файлів, електронної пошти та іншого офісного забезпечення. Доцільно зазначити, що сучасні підприємства, в умовах цифрової економіки, для ефективної діяльності і забезпечення конкурентоздатності повинні розвивати подальше впровадження цифрових технологій.

Аналіз розвитку діяльності підприємств обов'язково містить діагностику ефективності результатів фінансово-економічної діяльності. Результати означеного дослідження наведені у таблиці 2.

Представлена динаміка показників ефективності діяльності підприємств телекомунікаційних послуг свідчить про прогресивний розвиток досліджуваної сфери економіки. На це вказує зростання показників рентабельності внаслідок збільшення отриманих прибутків. Так, у 2021 році чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) підприємств телекомунікаційних послуг збільшився, водночас операційні доходи скоротились.

Внаслідок проактивного розвитку телекомунікацій протягом 2018-2021 років відбулося збільшення всіх видів витрат підприємств досліджуваної сфери економічної діяльності на 14,6% у 2019 році і на 16,7% у 2021 році. За досліджуваний період 2018-2021 роки підприємства телекомунікаційних послуг України мали динамічний ефективний розвиток. Слід зазначити, що в середньому 70% підприємств телекомунікаційних послуг є прибутковими. Така тенденція зростання рівня доходності телекомунікаційних послуг обумовлена рядом чинників:

- зростанням попиту на телекомунікаційні послуги внаслідок залежності багатьох сфер діяльності підприємств і суспільства від цифрових технологій;

**Таблиця 2. Аналіз ефективності фінансово-економічної діяльності
підприємств телекомунікаційних послуг за 2018-2021 рр.**

Показники	2018 рік	2019 рік	Темп росту 2019 р. до 2018 р., %	2020 рік	2021 рік	Темп росту 2021 р. до 2020 р., %
Доходи:	186321,3	217458,9	116,7	236917,5	290779,9	122,7
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), млн грн	165744,1	197363,0	119,1	217306,6	270768,5	124,6
Інші операційні доходи, млн грн	13469,9	11119,7	82,6	13457,5	12427,2	92,3
Інші доходи, млн грн	7107,3	8976,2	126,3	6153,4	7584,2	123,3
Рівень доходів, %	68,1	64,9	95,4	59,9	55,0	91,8
Витрати:	168140,3	192620,1	114,6	219956,4	256777,4	116,7
Операційні витрати, млн грн	157727,3	179174,4	113,6	198927,2	242309,0	121,8
Інші витрати, млн грн	10413,0	13445,7	129,1	21029,2	14468,4	68,8
Рівень витрат, %	62,7	58,8	93,7	56,3	49,9	88,7
з них собівартість, млн грн	112759,0	134477,3	119,3	153380,1	193418,9	126,1
Чистий прибуток (збиток)	14676,0	20617,3	140,5	14509,2	27257,0	187,9
Рівень рентабельності, %	8,9	10,4	118,0	6,7	10,1	150,8
Рентабельність капіталу, %	8,5	10,8	126,0	10,0	17,2	171,9
Рентабельність власного капіталу, %	37,8	41,0	108,5	30,9	50,9	164,8
Рентабельність необоротних активів, %	15,1	17,4	115,4	15,6	26,6	170,4
Рентабельність оборотних активів, %	20,2	29,1	143,8	29,1	49,2	168,8
Рентабельність позикового капіталу, %	11,0	14,6	132,2	14,8	25,9	175,5
Коефіцієнт автономії, коєф.	0,23	0,26	116,1	0,32	0,34	104,3
Коефіцієнт покриття власним капіталом позикового капіталу, коєф.	0,29	0,36	121,9	0,48	0,51	106,5
Фондовіддача основних фондів, коєф.	1,08	1,14	104,7	2,55	2,83	111,4

Джерело: розроблено автором на основі [6]

- постійне підвищення якості мобільного зв'язку, розширення телекомунікаційної мережі та надання нових цифрових сервісів;
- підвищення попиту споживачів на мультимедійні конвергентні телекомунікаційні послуги.

Протягом досліджуваного періоду спостерігається підвищення фінансової стабільності підприємств телекомунікаційних послуг, на це вказує отримане значення коефіцієнта автономії та коефіцієнта покриття власним капіталом позикового капіталу. У 2021 році відношення власного і позикового капіталу становило 50%. Важливим є значення показника фондовіддачі, оскільки для підприємства якість надання телекомунікаційних послуг залежить від технологічних потужностей обладнання. За цим показником протягом 2018-2021 років є позитивна тенденція зростання.

Для наочності та деталізації аналізу динаміки рентабельності підприємств телекомунікаційних послуг протягом 2015-2021 років на рис. 3 представлена динаміка рівнів рентабельності підприємств телекомунікаційних послуг України за 2015-2021 рр. На рис. 3 видно, що у 2015 році сфера телекомунікацій була збитковою, її рівень складав 8,2%, а з 2016 і дотепер сфера телекомунікацій є однією з найбільш прибуткових сфер економічної діяльності, у 2021 році рентабельність підприємств телекомунікаційних послуг значно зросла і склала 17,8%. Така ж тенденція спостерігається і за іншими показниками рентабельності використання ресурсів і капіталу на підприємствах телекомунікаційних послугах.

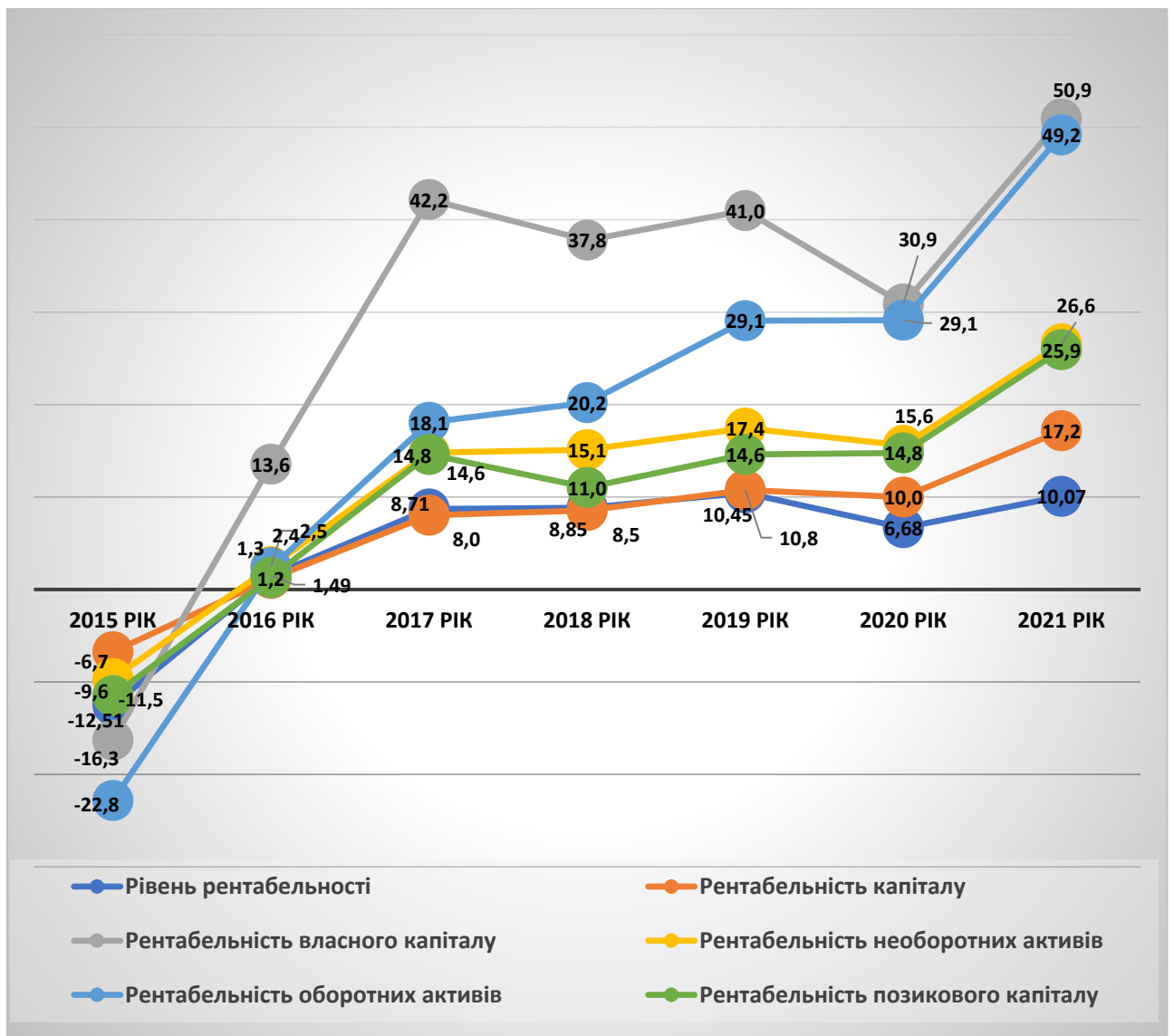

Рис. 3. Динаміка рівнів рентабельності підприємств телекомунікаційних послуг України за 2015-2021 рр.

Джерело: розроблено автором на основі [6]

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Узагальнюючи проведене дослідження ринку телекомунікацій України, можна зробити такі висновки. Сфера телекомунікацій є однією з найбільш перспективних, оскільки підприємства телекомунікаційних послуг є ключовою ланкою в інтегративній системі побудови ефективної бізнес-моделі економічної діяльності. Наведений аналіз показує перспективні

позитивні тенденції руху України у сфері телекомунікацій до світової інтегративної розвинутої системи цифрових трансформацій.

Література

1. Виноградова О.В., Євтушенко Н.О. Маркетингові інновації і телекомунікації: конвергенція послуг. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2019. № 1 (№27). С.26-32.
2. Тюндер І.С. Концепція розвитку телекомунікацій в Україні. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2022. № 1 (271). С. 41-46
3. Капелюшна Т. В., Дименко Р. А., Експертна оцінка якості надання телекомунікаційних послуг. *Ефективна економіка*. 2021, №8. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2021/96.pdf
4. Гусєва О. Ю., Легомінова С. В. Діджиталізація – як інструмент удосконалення бізнес-процесів, їх оптимізація. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2018. № 1 (23). С. 33-39. URL:<http://nbuv.gov.ua/UJRN/есмебі_2018_1_7 >
5. Зеліско І. М., Сосновська О. О. Аналіз впливу глобальних ризиків сучасності на функціонування вітчизняних підприємств зв'язку. *Бізнес Інформ*. 2018. № 12. С. 232–238. URL: http://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-12_0-pages-232_238.pdf
6. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua

References

1. Vynohradova, O.V. and Yevtushenko, N.O. (2019), “Marketing innovation and telecommunications: convergence of services”, *Ekonomika. Menedzhment. Biznes*, vol 1, no.27, pp. 26-32.

2. Tyunder, I.S. (2022), “The concept of development of telecommunications in Ukraine”, *Bulletin of the Eastern Ukrainian National University named after Volodymyr Dahl*, vol. 1 (271), pp. 41-46
3. Kapelyushna, T.V. and Dymenko, R.A. (2021), “Expert assessment of the quality of provision of telecommunication services”, *Efficient economy*, vol. 8, available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2021/96.pdf (Accessed 15 Sept 2023).
4. Guseva, O. Yu. and Legominova. S. V. (2018), “Digitalization – as a tool for improving business processes, their optimization”, *Economy. Management. Business*, vol. 1 (23), pp. 33-39, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecmebi_2018_1_7 (Accessed 15 Sept 2023).h
5. Zelisko, I.M. and Sosnovska, O.O. (2018), “Analysis of the impact of modern global risks on the functioning of domestic communications enterprises”, *Business Inform*, vol. 12, pp. 232–238, available at: http://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-12_0-pages-232_238.pdf (Accessed 15 Sept 2023).
6. Official website of the State Statistics Service of Ukraine (2023), available at: www.ukrstat.gov.ua (Accessed 15 Sept 2023).

Стаття надійшла до редакції 27.09.2023 р.